Yoshlarda ma’naviy immunitetni shakllantirish

Chexrona Saloxiddin-qizi Xayrullayeva
xayrullayevachexrona55@gmail.com
Mashhura Turdiboy-qizi Rajabova
Xurshid Ulmasjonovich Samatov
Samarqand davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarda ma’naviy immunitetni shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy, pedagogik va psixologik asoslari, uning shaxs kamoloti hamda jamiyat barqarorligini ta’minlashdagi ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Globallashuv, raqamli axborot muhitining kengayishi va mafkuraviy tahdidlar sharoitida yoshlarning ma’naviy-axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash, mustaqil fikrlash va tanqidiy tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritiladi. Shuningdek, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi asosida ma’naviy immunitetni rivojlantirishda oila, ta’lim muassasalari va ijtimoiy muhitning o‘zaro hamkorligi o‘rganiladi. Maqolada ma’naviy tarbiya samaradorligini oshirish, axborot savodxonligini rivojlantirish hamda yoshlarni zararli g‘oyaviy ta’sirlardan himoya qilishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar umumlashtiriladi. Yoshlarning ongli fuqarolik pozitsiyasi va ijtimoiy mas’uliyatini mustahkamlash bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: ma’naviy immunitet, yoshlar tarbiyasi, milliy qadriyatlar, ma’naviy-axloqiy tarbiya, mafkuraviy tahdidlar, tanqidiy fikrlash, axborot savodxonligi

Forming spiritual immunity in young people

Chekhrona Salokhiddin-kizi Khayrullayeva
xayrullayevachexrona55@gmail.com
Mashhura Turdiboy-kizi Rajabova
Xurshid Ulmasjonovich Samatov
Samarkand State Pedagogical Institute

Abstract: This article provides a scientific and theoretical analysis of the socio-philosophical, pedagogical, and psychological foundations for forming “spiritual immunity” among young people, as well as its significance for individual development and the stability of society. It addresses the strengthening of the spiritual and moral values of the youth - along with the development of their independent thinking and

(cc) BY

critical analysis skills - within the context of globalization, the expansion of the digital information environment, and the presence of ideological threats. Furthermore, the article examines the collaborative role of the family, educational institutions, and the broader social environment in fostering spiritual immunity, based on a synthesis of national and universal human values. It synthesizes pedagogical approaches aimed at enhancing the effectiveness of spiritual upbringing, promoting information literacy, and protecting young people from harmful ideological influences. Finally, the article puts forward scientific and practical recommendations for strengthening the conscious civic stance and social responsibility of the youth.

Keywords: spiritual immunity, upbringing of youth, national values, spiritual-moral education, ideological threats, critical thinking, information literacy

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadal rivojlanayotgan sharoitda yosh avlodning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirish, ularni turli mafkuraviy tahdidlar va zararli axborot ta'siridan himoya qilish jamiyat taraqqiyotining ustuvor vazifalaridan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, internet tarmoqlari, ijtimoiy media platformalari va raqamli kommunikatsiya vositalarining kundalik hayotga chuqur kirib borishi yoshlarning tafakkuri, qadriyatlar tizimi hamda ijtimoiy xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda yoshlarda ma'naviy immunitetni shakllantirish ularning mustaqil fikrlashi, axborotni tanqidiy baholashi va ongli hayotiy pozitsiyani egallashini ta'minlovchi muhim ijtimoiy-pedagogik jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Ma'naviy immunitet shaxsning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan e'tiqodi, axloqiy tamoyillari, tanqidiy tafakkuri hamda turli g'oyaviy ta'sirlarga nisbatan ongli munosabat bildirish qobiliyatini ifodalovchi murakkab ijtimoiy-psixologik tushunchadir. Uning shakllanishi oila tarbiyasi, ta'lim muassasalari faoliyati, ijtimoiy muhit, madaniy meros va shaxsiy tajribaning o'zaro uyg'unligiga bevosita bog'liq. Shu jihatdan ma'naviy immunitetni rivojlantirish faqat zararli g'oyalardan himoyalanish bilan cheklanmay, balki yoshlarda vatanparvarlik, insonparvarlik, bag'rikenglik, ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik faolligini tarbiyalashni ham nazarda tutadi.

O'zbekistonda yoshlarning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlash davlat yoshlar siyosatining muhim yo'nalishlaridan hisoblanadi. Jumladan, 2016-yil 14-sentabrda qabul qilingan "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunida yoshlarni vatanparvarlik, fuqarolik tuyg'usi va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilgan. Mazkur tadqiqotning maqsadi yoshlarda ma'naviy immunitetni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslarini tahlil qilish, unga ta'sir etuvchi ijtimoiy-pedagogik omillarni

(cc) BY

aniqlash hamda ta'lim-tarbiya jarayonida ma'naviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiluvchi samarali yondashuvlarni ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

MATERIAL VA METODLAR

Mazkur tadqiqotda yoshlarda ma'naviy immunitetni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslarini o'rganish, ushbu jarayonga ta'sir etuvchi ijtimoiy, pedagogik va psixologik omillarni aniqlash hamda ma'naviy-axloqiy tarbiya samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy yondashuvlarni umumlashtirish maqsadida sifat tahliliga asoslangan tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy manbalarini ma'naviyat, axloq falsafasi, pedagogika, yoshlar psixologiyasi va media savodxonlikka oid ilmiy adabiyotlar, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining yoshlarga oid davlat siyosati va ta'lim-tarbiya sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlari tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, ilmiy umumlashtirish, kontent-tahlil va pedagogik modellashtirish metodlari qo'llanildi. Tizimli tahlil yordamida ma'naviy immunitetning tarkibiy qismlari, jumladan, qadriyatli yo'nalganlik, axloqiy barqarorlik, tanqidiy tafakkur va ijtimoiy mas'uliyat o'rtasidagi nazariy bog'liqliklar o'rganildi. Qiyosiy tahlil asosida an'anaviy ma'naviy tarbiya yondashuvlari hamda zamonaviy axborotlashgan jamiyat sharoitida shakllanayotgan pedagogik konsepsiyalarning o'ziga xos jihatlari taqqoslandi.

Kontent-tahlil metodi orqali yoshlarning ma'naviy dunyoqarashiga ta'sir etuvchi axborot muhitining xususiyatlari, ijtimoiy tarmoqlarda uchraydigan manipulyativ axborot shakllari va ularni tanqidiy baholash mezonlari nazariy jihatdan ko'rib chiqildi. Pedagogik modellashtirish yordamida yoshlarda ma'naviy immunitetni rivojlantirishning qadriyatga yo'naltirilgan, kognitiv, axloqiy-refleksiv va faoliyatga asoslangan tarkibiy komponentlarini birlashtiruvchi konseptual yondashuv ishlab chiqildi. Tadqiqot doirasida olingan nazariy xulosalar ilmiy manbalardagi qarashlarni mantiqiy taqqoslash va umumlashtirish orqali shakllantirildi. Mazkur metodologik yondashuv yoshlarda ma'naviy immunitetni rivojlantirishning asosiy pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash hamda ta'lim muassasalari, oila va ijtimoiy institutlar hamkorligini takomillashtirishga doir ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Yoshlarda ma'naviy immunitetni shakllantirishga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar tahlili ushbu jarayon shaxsning axloqiy qadriyatlari, mustaqil tafakkuri, ijtimoiy mas'uliyati va axborotga nisbatan tanqidiy munosabatining o'zaro uyg'unligi asosida rivojlanishini ko'rsatadi. Tadqiqot doirasida amalga oshirilgan tizimli va qiyosiy tahlillar natijasida ma'naviy immunitetning to'rtta asosiy tarkibiy komponenti ajratib ko'rsatildi: qadriyatli-motivatsion, kognitiv, axloqiy-refleksiv va ijtimoiy-faoliyatli komponentlar. Mazkur komponentlar yoshlarning ma'naviy barqarorligini ta'minlashda o'zaro bog'liq mexanizmlar sifatida namoyon bo'ladi. Qadriyatli-

(cc) BY

motivatsion komponent yoshlarning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ongli munosabatini shakllantirish, vatanparvarlik, insonparvarlik, bag‘rikenglik hamda ijtimoiy daxldorlik tuyg‘ularini rivojlantirish bilan tavsiflanadi. Kognitiv komponent esa shaxsning axborotni tahlil qilish, ishonchli manbalarni ajratish, manipulyativ ta’sirlarni aniqlash va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatlarini qamrab oladi. Axloqiy-refleksiv komponent o‘z xatti-harakatlarini axloqiy mezonlar asosida baholash, shaxsiy mas’uliyatni anglash va turli vaziyatlarda asosli qaror qabul qilishni nazarda tutadi. Ijtimoiy-faoliyatli komponent yoshlarning jamiyat hayotidagi faol ishtiroki, konstruktiv muloqoti va ijtimoiy tashabbuskorligi orqali ifodalanadi.

Jadval №1

Yoshlarda ma’naviy immunitetni shakllantirishning tarkibiy komponentlari, pedagogik mexanizmlari va kutilayotgan natijalari

№	*Ma’naviy immunitet komponentlari*	*Shakllantirishning pedagogik mexanizmlari*	*Kutilayotgan natijalar*
1	Qadriyatli-motivatsion	Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, vatanparvarlik tarbiyasi	Axloqiy qadriyatlarga sodiqlik, milliy o‘zlikni anglash va ijtimoiy daxldorlikning rivojlanishi
2	Kognitiv	Tanqidiy fikrlash, media savodxonlik, axborot manbalarini tahlil qilish va muammoli ta’lim	Ishonchli axborotni ajratish, manipulyativ ta’sirlarni aniqlash va mustaqil xulosa chiqarish
3	Axloqiy-refleksiv	Axloqiy vaziyatlarni tahlil qilish, keys-stadi, munozara va refleksiv topshiriqlar	Axloqiy mas’uliyat, o‘zini baholash va ongli qaror qabul qilish ko‘nikmalarining rivojlanishi
4	Ijtimoiy-faoliyatli	Jamoaviy loyihalar, volontyorlik faoliyati, fuqarolik tashabbuslari va ijtimoiy hamkorlik	Fuqarolik faolligi, ijtimoiy mas’uliyat va konstruktiv muloqot ko‘nikmalarining mustahkamlanishi

Tahlil natijalariga ko‘ra, ma’naviy immunitetni shakllantirishda oila, ta’lim muassasalari va ijtimoiy muhitning hamkorligi muhim pedagogik shartlardan biri hisoblanadi. Oilada shakllanadigan dastlabki axloqiy tasavvurlar ta’lim jarayonida ilmiy bilimlar, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy tajriba bilan boyitilishi zarur. Ayniqsa, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, munozara, keys-stadi, loyiha asosida o‘qitish va refleksiv topshiriqlardan foydalanish yoshlarning ma’naviy-axloqiy masalalarga ongli yondashishini rivojlantirish uchun pedagogik imkoniyatlar yaratadi. Zamonaviy raqamli muhit sharoitida media va axborot savodxonligini ma’naviy tarbiyaning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qarash alohida ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy tarmoqlarda tarqaladigan yolg‘on xabarlar, manipulyativ materiallar, kamsituvchi qarashlar va zo‘ravonlikni targ‘ib qiluvchi axborotlarga nisbatan tanqidiy munosabatni

(cc) BY

rivojlantirish yoshlarning ongli axborot tanlovini qo‘llab-quvvatlaydi. Bunda axborot manbasining ishonchliligini tekshirish, dalillarni taqqoslash, shaxsiy fikrni asoslash va muqobil nuqtayi nazarlarga hurmat bilan yondashish muhim ko‘nikmalar hisoblanadi.

Pedagogik modellashtirish asosida ma’naviy immunitetni rivojlantirishning o‘zaro bog‘liq uch bosqichli konseptual yondashuvi taklif etildi. Birinchi bosqichda yoshlarda ma’naviy qadriyatlar va axloqiy me’yorlar to‘g‘risidagi bilimlarni shakllantirish, ikkinchi bosqichda ushbu bilimlarni hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish orqali tanqidiy va refleksiv tafakkurni rivojlantirish, uchinchi bosqichda esa ijtimoiy faoliyat, jamoaviy loyihalar va fuqarolik tashabbuslari orqali barqaror axloqiy pozitsiyani mustahkamlash nazarda tutiladi. Shunday qilib, nazariy tahlil ma’naviy immunitetni faqat tashqi mafkuraviy ta’sirlardan himoyalanish vositasi sifatida emas, balki shaxsning axloqiy mustaqilligi, ijtimoiy moslashuvchanligi va ongli fuqarolik pozitsiyasini rivojlantiruvchi kompleks pedagogik jarayon sifatida talqin etish zarurligini asoslaydi. Taklif etilgan yondashuvning amaliy samaradorligini aniqlash esa kelgusida pedagogik tajriba-sinov ishlari va empirik baholashni talab qiladi.

XULOSA

Yoshlarda ma’naviy immunitetni shakllantirish zamonaviy jamiyat taraqqiyoti, ijtimoiy barqarorlik va barkamol shaxs tarbiyasini ta’minlashning muhim ijtimoiy-pedagogik omillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot doirasida amalga oshirilgan ilmiy-nazariy tahlillar ma’naviy immunitet shaxsning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqligi, axloqiy barqarorligi, mustaqil fikrlashi, tanqidiy tafakkuri hamda ijtimoiy mas’uliyatining o‘zaro uyg‘unligi asosida shakllanishini ko‘rsatdi. Ma’naviy immunitetning qadriyatli-motivatsion, kognitiv, axloqiy-refleksiv va ijtimoiy-faoliyatli komponentlarini kompleks rivojlantirish yoshlarning turli mafkuraviy tahdidlar va manipulyativ axborot ta’siriga nisbatan ongli munosabatini mustahkamlashga xizmat qilishi nazariy jihatdan asoslandi. Shuningdek, ma’naviy immunitetni rivojlantirishda oila, ta’lim muassasalari va jamoatchilik institutlarining uzviy hamkorligini ta’minlash, ta’lim jarayoniga interfaol pedagogik texnologiyalarni joriy etish, media savodxonlik va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Yoshlarni milliy madaniy meros, tarixiy xotira va umuminsoniy axloqiy tamoyillar asosida tarbiyalash ularning ma’naviy dunyoqarashini boyitish bilan birga, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini ham mustahkamlaydi. Xulosa qilib aytganda, yoshlarda ma’naviy immunitetni shakllantirish uzluksiz, tizimli va maqsadga yo‘naltirilgan ta’lim-tarbiya jarayoni sifatida tashkil etilishi zarur. Mazkur jarayonda qadriyatlarga asoslangan tarbiyani zamonaviy pedagogik yondashuvlar va raqamli axborot madaniyati bilan uyg‘unlashtirish yoshlarning ma’naviy yetukligi, fuqarolik faolligi va ijtimoiy mas’uliyatini rivojlantirish uchun mustahkam nazariy asos yaratadi. Taklif etilgan

(cc) BY

pedagogik yondashuvlarning samaradorligini kelgusida empirik tadqiqotlar orqali baholash maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tuychieva, I. I. (2026). PEDAGOGICAL BASIS OF FORMING SPIRITUAL IMMUNITY IN THE EDUCATION OF YOUTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALISATION. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 5(49), 11-13.

2. Nortojiyeva, S., Xaliqulov, X., & Tilyabov, M. (2025). Kimyo fanidan zamonaviy va pedagogik to'garaklarni tashkil etish texnologiyasi. Modern Science and Research, 4(5), 71-74.

3. Kuvondikovich, K. A. (2019). Independence, spirituality and youth upbringing. International scientific review, (LIX), 64-65.

4. Xolmirzayev, M. M. (2024). Muammoli ta'lim texnologiyalarining kimyo fanini o 'qitishda qo 'llash. Science and Education, 5(12), 246-257.

5. G'iyosovna, R. D. (2025). Developing moral immunity in students through spiritual and educational education. INTEGRATION OF EDUCATION AND SCIENCE: GLOBAL CHALLENGES AND SOLUTIONS, 1(2), 842-844.

6. Shernazarov, I., Karakhanova, L., Tilyabov, M., Elmuratova, D., & Saidkhanova, N. (2023). Methodology of using international assessment programs in developing the scientific literacy of future teachers. Spast Abstracts, 2(02).

7. Xaliqulov, X., Abdukarimova, M., & Tilyabov, M. (2025). Kimyo darslarida ekologik muammolarni yoritish orqali ekologik madaniyatni shakllantirish. Modern Science and Research, 4(5), 66-70.

8. Abdulakhatova, K. (2026). The Role of the Family in Building Spiritual Immunity Against Information Attacks. Universal International Scientific Journal, 3(3.1), 184-187.

9. Utashova, S., Xoliqulov, H., & Tilyabov, M. (2024). Conducting laboratory classes in chemistry on the basis of the steam education program. Medicine, pedagogy and technology: theory and practice, 2(4), 801-808.

10. Pardayev, U., Ochilov, R., Xoliqulov, H., & Tilyabov, M. (2024). The effects of organizing chemistry lessons based on the finnish educational system in general schools of uzbekistan. Journal of universal science research, 2(4), 70-74.

11. Орипова, М. Х. К., Пардаев, У. Х. У., & Бобожонов, Ж. Ш. (2026). МЕТОДИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНЫХ ЗАДАНИЙ В ФОРМАТЕ PISA В РАЗВИТИИ ЕСТЕСТВЕННО-НАУЧНОЙ ГРАМОТНОСТИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ХИМИИ. Universum: психология и образование, (6 (144)), 37-44.

(cc) BY

12. Ramatov, J., Umarova, R., Baratov, R., Khasanov, M., Sultonov, S., & Kushakov, F. (2022). MODERN REQUIREMENTS FOR THE SPIRITUAL IMAGE OF YOUNG PEOPLE AND ITS MANIFESTATION IN PRACTICE. Academic research in educational sciences, 3(10), 582-586.

13. Oripova, M. X. Q. (2026). TALABALARDA KIMYOVIY SAVODXONLIKNI RIVOJLANTIRISHDA PISA TOPSHIRIQLARINING O 'RNI. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (4), 33-37.

14. NABIYEV, K. (2026). The Importance Of Lessons From Soviet Repression Policies In Enhancing The Spirituality Of Youth. Journal of Social and Theological Studies, 1(3), 220-227.

15. Xayrullo o'g, P. U. B., & Rajabboyovna, K. X. (2024). Incorporating real-world applications into chemistry curriculum: enhancing relevance and student engagement. Fan va ta'lim integratsiyasi (integration of science and education), 2(1), 44-49.

16. Mamadaliev, M. (2026). Philosophical Foundations of Forming the Spiritual Maturity of Youth. Universal International Scientific Journal, 3(9.3), 990-995.

17. Tilyabov, M. (2025). Pardayev U. kimyo darslarida o 'quvchilarni loyihaviy faoliyatga jalb qilish usullari. Modern Science and Research, 4(5), 42-44.

18. Odilova, G. A. (2025). THE EFFECT OF GLOBALIZATION ON YOUNG PEOPLE'S SPIRITUALITY. XXI Asr: Fan va ta'lim masalalari (XXI век: Вопросы науки и образования), 2, 1-5.

19. Pardayev, U., Abdullayeva, B., & Abduraximova, M. (2025). ZAMONAVIY VIRTUAL LABORATORIYA PLATFORMALARIDAN FOYDALANIB KIMYO FANINI O 'QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH. Modern Science and Research, 4(5), 48-50.